

Capitolul I

METODOLOGIA INVESTIGĂRII INFRACTIUNILOR DE OMUCIDERE

Secțiunea I

Aspecte introductive

1. Considerații preliminare

1.1. Importanța și rolul investigației criminalistice a omuciderii. Viața omului, existența sa, în egală măsură individuală și socială, a stat în centrul acțiunilor, al transformărilor proprii tuturor etapelor parcurse de umanitate în dezvoltarea sa, desigur cu specificul fiecărei epoci istorice, cu părțile sale mai bune sau mai rele.

Apărarea *celeii mai importante* valori sociale, ea însăși creatoare de valori, are o semnificație cu totul deosebită. A pune în pericol viața unui om reprezintă un act care primejduiește nu numai existența individului, ci însuși ansamblul relațiilor sociale, omul reprezentând esența acestor relații.

A ucide înseamnă a suprima pe făuritorul de istorie, pe beneficiarul bunurilor create împreună cu semenii săi. Prin apărarea acestei valori inestimabile, este ocrotită nu numai ființa umană, dar și imensa masă a relațiilor sociale¹. Printre multiplele mijloace de apărare a vieții omului, se află și mijloacele juridice, iar dintre acestea, un loc bine definit îl ocupă cele proprii Dreptului penal².

¹ V. Dongoroz, în introducerea la lucrarea colectivă, *Explicații teoretice ale Codului penal român*, vol. III, Ed. Academiei Române, București, 1971, p. 7.

² C. Bulai, A. Filipaș, C. Mitrache, *Instituții de Drept penal*, Ed. Trei, București, 2001, p. 280-281. A se vedea și M. Udriou, *Drept penal. Partea specială. Noul Cod penal*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2015, p. 1; A. Boroi, *Drept penal. Partea specială. Conform noului Cod penal*, ed. a 2-a, revăzută și adăugită, Ed. C.H. Beck, București, 2014, p. 26.

Precizăm că am apelat la termenul *INVESTIGARE*, în accepțiunea sa largă de cercetare, de anchetă a unor fapte penale, astfel cum este consacrat în activitatea noastră de *urmărire penală*, în primul rând, pentru a-i sublinia complexitatea și dificultățile, dar și pentru a ne apropia, fără exagerare, de o terminologie devenită tot mai frecventă (a se vedea de exemplu terminologia anglo-saxonă de *crime investigation*¹). Subliniem, de asemenea, că am intitulat acest capitol „Metodologia investigării omuciderii” – deși, mai exact, trebuia intitulat metodologia *investigării morții violente* – în încercarea de subliniere a semnificației, a greutății pe care o reprezintă urmărirea penală în cazul acestor infracțiuni.

Această modalitate specifică de apărare a existenței persoanei nu poate fi concepută decât în cadrul unui sistem organizat de ancheta destinată aflării adevărului, între care activitățile tehnico-tactice criminalistice ocupă o poziție cu totul deosebită.

Rolul și importanța investigației criminalistice în soluționarea infracțiunilor împotriva vieții – ca și în soluționarea celorlalte fapte penale – rezultă din aceea că știința Criminalisticii pune la îndemâna organelor judiciare metodele și mijloacele tehnico-științifice necesare descoperirii, fixării, ridicării și examinării urmelor omuciderii, a identificării autorului și eventual a victimei. Prin regulile tactice de efectuare a actelor de urmărire penală, precum și prin metodologia cercetării morții violente, este posibilă strângerea probelor necesare stabilirii adevărului.

Criminalistica oferă, în esență, instrumentele științifice destinate conturării elementelor constitutive ale infracțiunii, identificării făptuitorului și a celorlalți participanți la săvârșirea faptei și aplicării unei pedepse potrivit vinovăției lor.

1.2. Considerații referitoare la apariția și stingerea dreptului la viață. Pentru definirea cadrului metodologic al investigării criminalistice a omuciderii, considerăm că nu este lipsit de

¹ În acest sens, a se vedea A. Swenson, O. Wendel, *Metode moderne de investigație criminală*, Stockholm, 1954; M.J. Palmiotto, *Criminal investigation*, Nelson-Hall Publishers, Chicago, S.U.A., 1994; Le Moyne Snyder, *Homicide investigation*, Ed. Charles Thomas, California, S.U.A., 1958.

interes să reamintim, pe scurt, câteva aspecte referitoare la problematica începutului și sfârșitului vieții, în accepțiunea dreptului penal, dată fiind rezonanța sa în practica judiciară, deoarece instanțele juridice sunt puse în situația de a încadra o anumită faptă după cum o persoană este sau nu în viață.

În doctrina penală, se admite că o persoană este sau nu în viață din momentul în care, după naștere, are o existență extrauterină independentă, începând să respire¹. Progresele realizate în domeniul științelor medicale și în domeniul științelor juridice, au impus o opinie net superioară, potrivit căreia *apariția dreptului la viață* se situează în momentul *declanșării procesului biologic al nașterii*².

În sprijinul acestei teze vin argumentele medicilor anatomopatologi, care susțin că moartea violentă a nou-născutului se poate produce intrauterin (*ante partum*), înainte de naștere, în timpul nașterii (*perinatal*) și după naștere (*postpartum*)³.

Astăzi nu se poate vorbi de un moment fix al apariției vieții, decis teoretic (separarea copilului de corpul mamei, inspirarea aerului în plămâni ș.a.), precizarea etapei în care a survenit moartea, a cauzei și mecanismelor ei făcându-se numai cu ajutorul expertizei medico-legale, îndeosebi în cazul delimitării infracțiunii de pruncucidere de infracțiunea de avort.

Moartea este un proces complex, caracterizat prin mai multe stări terminale: agonie, moarte clinică, moarte biologică, ultima fiind considerată ca *moarte ireversibilă*, spre deosebire de primele două, în care procesul tanatologic poate fi întrerupt, fără consecințe morfo-funcționale.

Moartea definitivă, biologică, se instalează în momentul încetării activității creierului și a trunchiului cerebral. Din acest moment,

¹ S.R. Difalco, *Nuovo Codice Penal Comentato*, vol. IV, U.T.E.T., Torino, 1940, p. 232.

² C. Bulăi, *Curs de drept penal. Partea specială*, ed. a II-a, T.U.B., 1976, p. 96; G. Antoniu, în lucrarea colectivă *Codul penal al României, comentat și adnotat. Partea specială*, vol. I, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1975, p. 70; R.M. Stănoiu, *Explicații teoretice ale codului penal român*, vol. III, *supra cit.*, p. 181; O.A. Stoica, *Drept penal. Partea specială*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1976, p. 64.

³ Gh. Scripcaru și M. Terbancea, *Medicină legală*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1970, p. 163; Vl. Beliș, *Medicină legală*, ed. a III-a, Ed. Juridică, București, 2001, p. 224-225.

denumit și *moarte cerebrală*, refacerea celulelor nervoase este practic imposibilă, cel puțin în condițiile actuale ale dezvoltării științelor medicale¹.

Stabilirea criteriilor morții are incidență asupra soluționării unei serii de probleme cu implicații social-juridice, alături de cele penale, cum ar fi, de exemplu, transplantul de organe, încetarea procedurilor terapeutice de reanimare, admisibile numai după ce a intervenit moartea cerebrală².

2. Principalele probleme, obiect al probațiunii, care trebuie clarificate prin investigarea morții violente

Investigarea omorului se particularizează, față de cercetarea altor categorii de infracțiuni, prin problematica sa specifică, concentrată în câteva direcții principale, respectiv: stabilirea cauzei și naturii morții, a circumstanțelor de timp și de mod în care a fost săvârșită fapta, descoperirea mijloacelor sau instrumentelor folosite la suprimarea vieții victimei, identificarea autorului, a eventualilor participanți la comiterea omorului, precizarea scopului sau a mobilului infracțiunii³.

¹ Vl. Beliș, V. Panaitescu, G. Eugen, *Medicina legală*, Ed. Teora, București, 1992, p. 18; M. Kernbach, *Medicina judiciară*, Ed. Medicală, București, 1958, p. 433; I. Moraru, *Medicina legală*, Ed. Medicală, 1967, București, p. 62-66.

² Referitor la reanimare, Gh. Scripcaru și M. Terbancea, *supra cit.*, p. 54, precizează că, în cazul readucerii la viață prin mijloace de reanimare, doar a unor automatisme primare și a evoluției unui individ spre un comportament penal uneori foarte periculos, se pune problema responsabilității acestuia față de faptele sale, problemă care se rezolvă după regulile expertizei medico-legale psihiatrice.

³ Referitor la aceste probleme, a se vedea Le Moyné Snyder, *Homicide investigation*, *supra cit.*, p. 3-13; R. Lechat, *La technique de l'enquête criminelle*, vol. I, Editions Moderna, Bruxelles, 1959, p. 181; M. Le Clere, *Manuel de police technique*, ed. a 2-a, Ed. Police-Revue, Paris, 1974; C. Suci, *Criminalistica*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1972, p. 601; L. Coman, *Aspecte privind cercetarea la fața locului a infracțiunilor de omor*, Serv. cultural, presă și editorial al Ministerului de Interne, București, 1975, p. 35; C. Aioanițoiaie, *Curs de criminalistică*, vol. III, *Metodica criminalistică*, partea I, Ed. de Școala militară de ofițeri a Ministerului de Interne, București, 1977, p. 1 și urm.; M.J. Palmiotto, *Criminal investigation*, *supra cit.*, p. 280 și urm.; I. Mircea, *Criminalistica*, Ed. Lumina Lex, București, 1998, p. 318; A. Ciopraga și I. Iacobuță, *Criminalistica*, Ed. Chemarea, Iași, 1997, p. 363; V. Bercheșan, *Metodologia investigării criminalistice a omorului*, Ed. Paralela 45, Pitești, 1988, p. 77 și urm.

Obiectul probațiunii îl constituie tocmai aceste probleme sus-menționate, dar particularizate la fiecare caz în parte, cu tot ce are el mai deosebit. Indiferent de particularitățile omorului, organul judiciar va trebui să-și orienteze cercetările potrivit formulei „celor 7 întrebări”, respectiv: *ce* faptă s-a comis și care este natura ei? *unde* s-a comis fapta? *când* a fost săvârșită? *cine* este autorul? *cum* și în ce mod a săvârșit-o? *cu ajutorul cui?* *în ce scop?* *cine este victima?*

Pe baza răspunsului la aceste întrebări este posibil să se alcătuiască un *probatoriu de natură să reflecte realitatea* și, astfel, să permită stabilirea adevărului judiciar.

2.1. Stabilirea cauzei și naturii morții. Identificarea cauzei morții este o problemă la a cărei rezolvare își dau concursul, deopotrivă, medicul legist și organul de urmărire penală. În funcție de cauza ei, moartea poate fi consecința unui *omor*, a unei *sinucideri* sau a unui *accident*, „*diagnosticul juridic*” al decesului stabilindu-se din coroborarea interpretării datelor obținute prin investigațiile științifice criminalistice și cele anatomopatologice, iar investigațiile medico-legale au prioritate.

2.2. Identificarea locului în care a fost săvârșit omorul. Stabilirea locului în care a fost săvârșit omorul este o problemă importantă pentru soluționarea cazului, acesta fiind, de regulă, cel mai bogat în urme și date cu privire la împrejurările în care s-a comis fapta. Cu atât mai mult se impune găsirea locului crimei, cu cât în practică se întâlnesc frecvent cazuri de transportare a victimei *în altă parte*, ori de împrăștiere a fragmentelor de cadavru în diverse locuri.

De asemenea, pe lângă locul propriu-zis al faptei, nu trebuie să excludem și celelalte locuri sau zone în care au fost descoperite urme, mijloace materiale de probă, etc.

2.3. Stabilirea momentului comiterii infracțiunii. Momentul suprimării vieții victimei constituie o problemă cu semnificații multiple. Astfel, rezultatele cercetărilor trebuie să conducă, pe de o parte, la stabilirea *momentului exact* la care a survenit moartea, iar pe de altă parte, la încadrarea în timp a *activității infracționale* desfășurate de autor.

Multe date pot conduce la delimitarea unei perioade de timp în care autorul a efectuat diverse acte de pregătire, aspect de natură să permită încadrarea faptei în categoria omorului cu premeditare, cu toate consecințele juridice care decurg din această împrejurare.

Stabilirea exactă a datei servește la clarificarea modului în care autorul și-a petrecut timpul înaintea comiterii infracțiunii, la precizarea intervalului în care acesta s-a aflat în câmpul infracțional și a activităților desfășurate după finalizarea actului, în scopul contracarării unor false alibiuri.

2.4. Determinarea modului în care a fost săvârșit omorul. Stabilirea modului de suprimare a vieții victimei este posibilă pe baza interpretării unui complex de date, de urme, cu privire la întreaga activitate desfășurată de infractor, pe baza unor investigații complexe, la care participă criminaliști și medicii legiști.

Se va determina, astfel, modul concret de operare, interesând o serie de circumstanțe de natură să servească la încadrarea corectă a faptei, cum ar fi, de exemplu, omorul prin cruzime ori pentru a înlesni săvârșirea unei alte infracțiuni [art. 189 alin. (1) lit. d) și h) C. pen.].

De asemenea, pe această cale, se stabilesc evoluția raportului dinamic victimă-agresor, natura eventualelor relații dintre victimă și agresor, posibilele încercări de simulare sau mascare a faptei, respectiv disimularea omorului prin sinucidere ori accident etc.

2.5. Identificarea făptuitorului și a celorlalți participanți. Identificarea autorului, a eventualilor participanți la săvârșirea infracțiunii (complici, instigatori, tăinuitori), este una dintre problemele centrale ale cercetării, de ea depinzând atât desfășurarea normală a procesului penal, cât și încadrarea corectă a faptei. Avem în vedere, de exemplu, situația în care autorul, ar putea fi, de exemplu, soț, rudă apropiată a victimei, împrejurare în care ne-am putea afla în prezența săvârșirii infracțiunii comisă cu violență asupra unui membru de familie (art. 199 C. pen.) sau situația în care autorul este o persoană care a mai săvârșit un omor, împrejurare în care ne aflăm în prezența unei forme calificate de omucidere [art. 189 alin. (1) lit. e) C. pen.].

Față de importanța pe care o prezintă identificarea autorului unui omor, trebuie precizat că, în practică, o bună parte din activitatea de investigare a unui omor, este destinată tocmai rezolvării acestei probleme, de ea fiind legată rezolvarea cazului sub toate aspectele sale.

2.6. Identificarea victimei. Identificarea victimei are o importanță particulară pentru anchetă, întrucât, o dată stabilită identitatea, este posibilă determinarea cercului de suspecți, a încadrării juridice a faptei în funcție de calitatea subiectului pasiv al infracțiunii.

În ipoteza dispariției unei persoane, când există indicii că aceasta ar fi putut fi victima unui omor, una dintre problemele importante rămâne *descoperirea cadavrului*. În cazul nedescoperirii acestuia, organului judiciar îi revine sarcina să probeze cât mai temeinic vinovăția autorului faptei, să cerceteze cu maximă atenție cazul, pentru a evita săvârșirea unei erori judiciare.

2.7. Identificarea instrumentelor sau mijloacelor care au servit la săvârșirea infracțiunii. Identificarea acestor instrumente vizează atât agentul vulnerant, care a cauzat moartea victimei, cât și celelalte mijloace destinate pregătirii săvârșirii faptei, pătrunderii la fața locului, imobilizării victimei, iar această identificare își găsește utilitatea și în încadrarea juridică a faptei.

De exemplu, în ipoteza uciderii unei persoane, prin aruncarea în aer a autoturismului acesteia, ne aflăm în fața unor mijloace care pun în pericol viața mai multor persoane, ceea ce constituie o circumstanță agravantă, conform prevederilor art. 77 lit. c) C. pen.

2.8. Stabilirea mobilului sau scopului infracțiunii este problema cheie, ea prezentând importanță atât în stabilirea faptelor și împrejurărilor cauzei, a identificării autorului, cât și în încadrarea juridică a faptei. De pildă, omorul comis din ură sau gelozie servește deseori la alcătuirea rapidă a cercului de bănuți. Totodată, interesul material, încercarea de a se sustrage de la urmărirea penală ș.a., reprezintă elemente de circumstanțiere a omorului calificat.

Referitor la problemele enunțate, în linii mari, ele sunt comune majorității infracțiunilor împotriva vieții, *săvârșite cu intenție*, acestea

diferă în funcție de particularitățile fiecărui caz în parte, fiind de o nebanuită diversitate, ceea ce obligă organul judiciar la o permanentă adaptare la situația de fapt.

Multitudinea modurilor de operare și a condițiilor în care sunt comise infracțiunile împotriva vieții, ne determină să susținem că, în investigarea criminalistică a omorului, rareori se recurge la scheme fixe. Desigur, nu avem în vedere regulile procesual penale sau cele metodologice generale privind urmărirea penală. Din această cauză, nu se poate pretinde că anumite tehnici, procedee sau metode criminalistice sunt proprii investigării formelor simple de omor, în timp ce altele sunt specifice formelor calificate, deosebit de grave, pruncuciderii, uciderii din culpă, ș.a.

Precizăm că, în capitolul de față, avem în vedere cercetarea omorului prevăzut de art. 188-189 C. pen., deoarece acesta însumează cvasi-totalitatea problemelor ce se cer rezolvate în cazul oricărei infracțiuni îndreptate împotriva vieții.

3. Modalități de probare a infracțiunilor de omucidere

Pentru clarificarea cauzelor de suprimare a vieții unei persoane, sub toate aspectele sale și pentru a fi în măsură să rezolve toate problemele care fac obiectul probațiunii în cazul omuciderii, organul de urmărire penală va trebui să apeleze la întreaga gamă de mijloace de probă tehnico-științifice, tactice și metodologice criminalistice. Astfel¹:

3.1. Mijloace de probă prevăzute de Codul de procedură penală. Mijloacele de probă utilizate frecvent în aceste cazuri sunt rezultatul unor acte procedurale, dintre care se disting:

□ *Cercetarea la fața locului*, în accepțiunea cea mai largă, prin aceasta înțelegând nu numai locul propriu-zis al omorului, ci și alte zone în care au fost descoperite urme, instrumente etc.

¹ V. Greblea, *Prelegeri la cursurile de specializare a procurorilor criminaliști*, manuscris, din fondul documentar al Parchetului General de lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

□ *Efectuarea de constatări, de expertize criminalistice și medico-legale*, alte examinări complexe cu caracter tehnic.

□ *Ascultarea martorilor, a suspectilor sau inculpaților* și eventual, a persoanei vătămate, dacă fapta a rămas în faza de tentativă.

□ *Efectuarea de prezentări pentru recunoașterea* de persoane sau obiecte, inclusiv recunoașterea victimei sau a obiectelor care i-au aparținut.

□ *Efectuarea de percheziții*, de ridicări de obiecte sau înscrisuri.

□ *Efectuarea de reconstituiri*, atât pentru verificarea unor susțineri ale suspectilor sau inculpaților, cât și ale martorilor.

□ *Efectuarea de confruntări*, în ipoteza existenței de contradicții în declarațiile celor audiați.

3.2. Mijloace tehnico-tactice criminalistice și medico-legale. *Mijloacele tehnice, tactice și metodologice criminalistice* aflate la îndemâna organelor judiciare sunt, în principal, următoarele¹:

□ *Mijloacele tehnico-științifice de examinare a urmelor* infracțiunii, a corpurilor delictate descoperite și ridicate cu ocazia cercetării locului faptei, a locului în care a fost descoperit cadavrul, precum și cu prilejul percheziției.

□ *Mijloacele de identificare a persoanelor și cadavrelor*, altele decât cele pe baza urmelor descoperite în câmpul infracțional: identificări după semnalmente exterioare, reconstituiri de fizionomie ș.a.

□ *Procedeele tactice de efectuare a actelor de urmărire penală*, aplicate frecvent în aceste cazuri, cum sunt cele destinate ascultării, confruntării, percheziției, reconstituiri etc.

□ *Regulile metodologice* aplicate potrivit particularităților fiecărui caz în parte, începând cu cele metodologice generale.

□ *Mijloacele proprii Mediciniei legale*, știință al cărei aport în soluționarea cazurilor de omucidere este deosebit de important, interesând mecanismele de producere a morții, momentul survenirii acesteia, identificarea autorului prin examene biologice.

¹ V. Bercheșan, *supra cit.*, p. 174-176.

Secțiunea a II-a
**Cadrul metodologic general și primele
măsurile luate în investigarea omuciderii**

1. Reguli generale metodologice aplicate în investigarea omorului

În investigarea oricărei infracțiuni, organul de urmărire penală trebuie să respecte, alături de prevederile legale, o serie de reguli metodologice, atât cu caracter general, cât și particular, potrivit specificului fiecărei categorii de infracțiuni. Cu atât mai importantă se dovedește necesitatea respectării unor reguli generale metodologice de cercetare a omuciderii, cu cât aceste infracțiuni se distanțează de alte categorii de fapte penale printr-un pericol social cu totul deosebit, ca și prin circumstanțele în care sunt comise.

Față de cerințele impuse de practica judiciară, rezultă că *regulile generale metodologice sunt, în esență, următoarele:*

a. Efectuarea cercetării omorului de către o echipă complexă, formată din procuror, medic legist și lucrători de poliție, conducerea acesteia fiind asigurată de către procuror, potrivit prevederilor art. 56 C. pr. pen., în scopul desfășurării activității de urmărire penală într-un mod unitar, bine coordonat.

b. Asigurarea operativității, printr-o organizare eficientă a cercetării, acordându-se prioritate activităților care reclamă o maximă urgență, cum sunt:

□ *Cercetarea la fața locului.*

□ *Ascultarea imediată a persoanelor care au cunoștință despre fapta săvârșită, despre victimă sau agresor.*

□ *Disponerea constatărilor și a expertizelor judiciare.*

□ *Urmărirea fără întârziere a persoanei suspecte.*

În legătură cu necesitatea *deplasării urgente la fața locului*, este semnificativă concluzia desprinsă din practică, potrivit căreia aproximativ 20 la sută din dosarele cu autori necunoscuți sunt datorate întârzierii deplasării procurorului la locul omorului¹.

¹ O. Năstase, *Unele aspecte teoretice și practice privind cercetarea infracțiunilor de omor*, studiu realizat în cadrul direcției de urmărire penală și criminalistică, a Parchetului General de pe lângă Curtea Supremă de Justiție, în PC.C. nr. 2/1992, p. 36.

c. *Cercetarea atentă, completă și calificată a locului faptei*, dată fiind rezonanța sa în stabilirea precisă a faptelor și a împrejurărilor cauzei, precum și în identificarea autorului omorului, a instrumentelor sau mijloacelor vulnerante.

d. *Planificarea judicioasă a întregii activități de urmărire penală*, în funcție de particularitățile fiecărui caz, în *elaborarea versiunilor* urmând să se țină seama de datele reale, bine verificate, ale cazului, astfel încât să fie posibilă administrarea la timp a probelor, evitându-se acțiunile de natură să tergiverseze soluționarea cauzei.

e. *Stabilirea cu exactitate a elementelor constitutive ale infracțiunii*, ancheta trebuind să pornească *de la faptă la autor* și nu invers, cerință subordonată direct principiului aflării adevărului și prezumției de nevinovăție, prin care se previn erorile judiciare și efectuarea unor acte de urmărire penală inutile.

f. *Asigurarea continuității desfășurării urmăririi penale*, fiind indicat ca echipa inițială de investigare să desfășoare întreaga cercetare până la finalizarea cazului, ceea ce presupune ca, încă de la cercetarea la fața locului, să participe procurorul competent.

g. *Efectuarea cercetării în strictă conformitate cu prevederile legii procesual penale* și cu aplicarea consecventă a celor mai adecvate *metode tehnico-științifice și reguli metodologice criminalistice* pe întreaga durată a desfășurării procesului penal.

Regulile enunțate sunt perfectibile, atât în formă cât și în conținut, iar acestea pot oferi un model suficient de exact al cadrului metodologic în care se desfășoară cercetarea morții violente.

2. Cercetarea în echipă a omuciderii; rolul și importanța sa

Regula metodologică privind cercetarea în echipă a omorului, prin importanța ei în ansamblul preocupărilor destinate soluționării infracțiunilor împotriva vieții, impune câteva sublinieri¹.

a. *Cercetarea în echipă* permite concentrarea cunoștințelor, a priceperii și a formării unor specialiști în valorificarea completă și

¹ V. Greblea, O. Petrescu și I. Argeșeanu, *Cercetarea omorului de către o echipă complexă*, în rev. P.C.C. nr. 3-4/ 1982, p. 22-29.